

ಸಾಮವೇದ ಹಾಗೂ ಭಾರತೀಯ ಸಂಗೀತದ ಉಗಮ

ಡಾ. ಕೆ.ಎಲ್.ಪ್ರಸನ್ನಾಕ್ಷಿ

ಭಾರತೀಯ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಗೀತವು ಸಾಮವೇದದಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು ಎಂಬುದು ಸರ್ವವಿದಿತವಾದ ಸಂಗತಿ. ಅನೇಕ ನಿದರ್ಶನಗಳ ಮೂಲಕ ಈ ಲೇಖನವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿರುವ ಲೇಖಕಿ, ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಣಿ ಕಾಲೇಜಿನ ನಿವೃತ್ತ ಪ್ರಾಂಶುಪಾಲರು. ಸಂಸ್ಕೃತ ವ್ಯಾಸಂಗ, ಶಾಸ್ತ್ರ ಹಾಗೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿರುವ ಅವರು ಮೈಸೂರು ಆಶ್ರಮದ ಭಕ್ತರು. ದೀರ್ಘಕಾಲದಿಂದ ಅವರು 'ವಿವೇಕಪ್ರಭ' ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹಲವು ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಪೀಠಿಕೆ:

ಅಕಾರಶ್ಚ ಉಕಾರಶ್ಚ ಮಕಾರಶ್ಚ ತ್ರೈಯಿಕಮ್ |
ಬಿಂದು-ನಾದ-ಸಮಾಯುಕ್ತಂ ಪ್ರಣವಂ ಮೋಕ್ಷಕಾರಣಮ್ ||
ಅನಾಹತಶಬ್ದೋ ನಾದಃ ತಸ್ಯ ಶಬ್ದಸ್ಯ ಯೋ ಧ್ವನಿಃ |
ಧ್ವನೇರಂತರ್ಗತಂ ಜ್ಯೋತಿಃ ಜ್ಯೋತಿರಂತರ್ಗತಂ ಮನಃ
ತನ್ಮನೋ ವಿಲಯಂ ಯಾತಿ ತದ್ವಿಷ್ಣೋಃ ಪರಮಂ ಪದಮ್ ||

ಎಲ್ಲದರ ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿರುವ, ಎಳ್ಳುಕೊನೆ ಮುಳ್ಳುಮೊನೆಯಾದಿಯಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಣು ಅಣುವಿನಲ್ಲೂ ಚೈತನ್ಯಮಯವಾಗಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವ ಪ್ರತ್ಯಕ್ ಜ್ಯೋತಿ ಯಾವುದಿದೆಯೋ, ಅದೇ 'ಪರ'ಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ 'ಪರ'ವೂ ಜ್ಯೋತಿಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಜ್ಯೋತಿಯೂ ಆದ ನಿತ್ಯ ನಿರಂಜನವಾದ ಪರಂಜ್ಯೋತಿ, ಮಹಿಮಾನ್ವಿತ ಮಂಗಳಮಯ ಭೂಮ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಜ್ಯೋತಿ. ಭಾರತೀಯನಾದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನ ಆಹಾರ-ವಿಹಾರ, ಆಚಾರ-ವಿಚಾರ, ನೀತಿ-ಧರ್ಮ, ವಿದ್ಯಾ-ವ್ಯವಹಾರ

ಮೊದಲಾದ ಸಮಸ್ತವೂ ಈ ಜ್ಯೋತಿ ಕೇಂದ್ರಿತವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಇಂತಹ ದಿವ್ಯ-ಭವ್ಯ ಜ್ಯೋತಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಅಂತರಂಗದೊಳಗೆ ಕಂಡುಂಡ ಭಾರತೀಯ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಅನುಭವಾತ್ಮಕ ಅನಾಹತ ನಾದವೇ ಧ್ವನಿಯಾಗಿ, ಅಕಾರ ಉಕಾರ ಮಕಾರ ಬಿಂದು ನಾದ ಗಳಾಗಿ ಪ್ರಣವವಾಗಿ, ಜೀವಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ವಿಧ ದಿಂದ ಬವಣೆಪಡುತ್ತಿರುವ ಈ ಭವದ ಬಾಧೆಯಿಂದ ಅವರನ್ನು ಪಾರುಮಾಡುವ ಅದ್ವಿತೀಯ ಶಬ್ದ ತರಂಗಗಳಾಗಿ ದಿವಿ-ಭುವಿ ಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಯೋಗಿಗಳ ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಮುನಿಗಳ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ, ಅವ್ಯಕ್ತ 'ನಾದ' ಅನಾಹತ ನಾದವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತ ಗೊಂಡು ಈ 'ನಾದ'ವೇ ವರ್ಣಾದಿ ಆಹತ ಧ್ವನಿರೂಪ ತಳೆದು 'ವೇದ'ಗಳಾಗಿವೆ.

ವೇದಗಳು: ವೇದಗಳು ಋಕ್ ಯಜುಸ್ ಸಾಮ ಅಥರ್ವ ಎಂದು ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ವೇದವಾಚ್ಯ ಅಖಂಡವಾಗಿ ಒಂದೇ. ಮನುಷ್ಯನ ಆಯುಃಪ್ರಮಾಣ, ಅವನ ಮೆದುಳಿನ

ಗ್ರಹಣ ಧಾರಣ ಸ್ಮರಣ ಶಕ್ತಿಗಳು ಕುಂಠಿತವಾಗುತ್ತಾ ಹೋದಂತೆ ಅಖಂಡ ವೇದವಾಚ್ಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಧೈಯ, ಸಾಧನೆ ಮೊದಲಾದ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ವಿಭಜಿಸಬೇಕಾಯಿತೆಂದು ಭಾಗವತವೇ ಮೊದಲಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ವೇದವಾಚ್ಯವಾದ ಗದ್ಯಾತ್ಮಕ ಭಾಗವು ಯಜುರ್ವೇದವಾಗಿಯೂ, ಪದ್ಯಾತ್ಮಕ ಭಾಗವು ಋಗ್ವೇದವಾಗಿಯೂ ರೂಪ ತಳೆದವು. ಈ ಋಜ್ಞಾಂತ್ರಗಳನ್ನೇ ಕಂಪನಾದಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಹಾಡಿದಾಗ ಅದು ಸಾಮ ಎನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಸಾಮವೇದ: 'ಸಾಮ ಸಂತಾನಃ' ಎಂದು ತೈತ್ತಿರೀಯ ಉಪನಿಷತ್ತು, 'ಅಕ್ಷರಗಳೂ ಪದಗಳೂ ಪ್ರಕೃತಿ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳೂ ಸ್ವರಗಳೂ ನಿಯಮಾನುಸಾರವಾಗಿ ಪರಸ್ಪರ ಸಮ್ಮಿಳಿತಗೊಂಡು ಅಡತಡೆಗಳಿಲ್ಲದೆ ನಿರಂತರ ಹರಿಯುವುದು ಸಾಮ' — ಎನ್ನುತ್ತದೆ.

'ಸಾಮವೇದಸ್ಯ ಗೀತಿಷು ಸಮಾಖ್ಯಾ' ಎಂದು ಮೀಮಾಂಸಾ ಸೂತ್ರವು (೨.೧.೩೬), 'ಗಾನದಿಂದಲೇ ಸಾಮವೇದಕ್ಕೆ ಆ ಹೆಸರು ಬಂತು' ಎಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಛಾಂದೋಗ್ಯ ಉಪನಿಷತ್ತು (೧.೩.೯), 'ಋಜ್ಞಾಂತ್ರಗಳೇ ಗಾನಾತ್ಮಕವಾದಾಗ ಸಾಮವಾಗುತ್ತದೆ' ಎನ್ನುತ್ತದೆ. ವಿಕಾರ,^೧ ವಿಶ್ಲೇಷಣ^೨ ಇದೇ ಮೊದಲಾದ ನಿಯಮಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ, ಕೃಷ್ಣ ಪ್ರಥಮ... ಮಂದ್ರ ಅತಿಸ್ವರ್ಯ ಎಂಬ ಏಳು ಸ್ವರಗಳೊಡನೆ ಋಜ್ಞಾಂತ್ರವನ್ನು ಗಾನ ಮಾಡುವುದು 'ಸಾಮ'. ಹೀಗೆ ಗಾನ ಮಾಡುವಾಗ ಕೃಷ್ಣ ಮೊದಲಾದ ಸ್ವರಗಳನ್ನು ಬೆರಳುಗಳ ತುದಿ, ಮಧ್ಯೆ, ಬುಡ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಸೂಚಿಸಲಾಗುವುದು. ಈ ಕ್ರಮವೇ ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಲ, ಲಯಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ತಾಳಗಳಿಗೆ ಆಧಾರವಾಗಿದೆ.

ಛಾಂದೋಗ್ಯ ಉಪನಿಷತ್ತು 'ಸಾಮ'ದ ಉಪಾಸನೆಯ ವಿಭಿನ್ನ ಮಜಲುಗಳನ್ನು ವಿವಿಧ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುವುದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ಪೃಥ್ವಿ-ಸಾ ಅಗ್ನಿ-ಅಮ, ಈ ಋಕ್ನಲ್ಲಿ ಸಾಮ ಅಧಿಷ್ಠಿತವಾಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ತತ್ತ್ವಾನುಸಂಧಾನದೊಡನೆ ಸಾಮಗಾನ ಮಾಡಬೇಕು. ಹಾಗೆಯೇ ಸಾ-ಅಂತರಿಕ್ಷ (ಋಕ್) ಅಮ-ವಾಯು (ಸಾಮ); ದ್ಯೌಃ-ಸಾ (ಋಕ್) ಆದಿತ್ಯ-ಅಮ (ಸಾಮ); ನಕ್ಷತ್ರ-ಸಾ (ಋಕ್) ಅಮ-ಚಂದ್ರಮಾ (ಸಾಮ); ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಛಾಂದೋಗ್ಯ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಒಂದರಿಂದ ಆರು ಖಂಡಗಳು ಪೂರ್ತಿ 'ಸಾ' ಮತ್ತು 'ಅಮ' ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಸಂಧಾನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿಷ್ಠಿತವಾದ ಸಾಮ ಗಾನದಿಂದ ಸಾಧಕನು ಪಡೆಯುವ ವಿವಿಧ ಲಾಭ (ಸಿದ್ಧಿ)ಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ವಿವರಿಸುತ್ತವೆ. 'ಸಾ'-ಪರಮಾತ್ಮ 'ಅಮ'-ಜೀವಾತ್ಮ. 'ಅಮ' ಧಾತುವಿಗೆ ಗತಿ, ಚಲನ ಎಂದು ಅರ್ಥವಿರು

ವುದರಿಂದ ಜೀವಾತ್ಮನು ಶಾಸ್ತ್ರಬದ್ಧ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸಾಮಗಾನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಪರಮಾತ್ಮನಡೆಗೆ ಸಾಗಲು ಸಹಕರಿಸುವುದು 'ಸಾಮ'. ಹೀಗೆ ಸಾಧಕನು ಸಾಮಗಾನ ಸಾಧನೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಮಾಡುತ್ತಾ ತನ್ನ ಸಾಧನೆಯ ಸಿದ್ಧಿಯ ಕೊನೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪರತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಲೀನಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಆಗ ಸಮಸ್ತ ಭೇದಗಳೂ ಲಯವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವ ಈ ಅಖಂಡ ವಿಶ್ವ ಆತನೊಡಗೂಡಿ ಪರತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಅನುಭೂತಿ ಆತನದಾಗುತ್ತದೆ. ತೈತ್ತಿರೀಯ ಉಪನಿಷತ್ತು ತಿಳಿಸುವಂತೆ ಅನ್ನಮಯವು ಪ್ರಾಣಮಯದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಾಣಮಯವು ಮನೋಮಯದಲ್ಲಿ ಒಂದರೊಳಗೆ ಒಂದು ಲೀನವಾಗುತ್ತಾ, ಭೇದವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುವ ಎಲ್ಲ ಸ್ವರಗಳನ್ನೂ ದಾಟಿ ಸಾಗುತ್ತ, ಪರಮೋತ್ಕೃಷ್ಟ ಐಕ್ಯಭಾವದಲ್ಲಿ ಸಾಧಕನು ನೆಲೆಗೊಂಡು ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಅವನಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮುವ ಉದ್ಗಾರ 'ಹ' 'ಉ'. ಇಷ್ಟು ಬಿಟ್ಟು ಇನ್ನೇನೂ ಉಚ್ಚರಿಸಲಾಗದ ವಾಚ್ಯನೋ ತೀತವಾದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಆತನಿರುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಮಂಗಲನಿನಾದ ರೂಪದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪರಮೋತ್ಕೃಷ್ಟ ಆನಂದವು, ಅತ್ಯುಜ್ವಲ ಪ್ರಕಾಶಮಯ ಪರತತ್ತ್ವದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಅನಿರ್ವಚನೀಯ ಭಾವವಾಗಿ ಘನೀಭೂತಗೊಂಡು, 'ಸಾಮ' ರೂಪ ತಳೆದಿದೆ, ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಸ್ವರಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿ: ಇಂತಹ 'ಸಾಮ'ಕ್ಕೆ^೩ ಆಧಾರ ಯಾವುದು? ಎಂದರೆ ಸ್ವರ ಎಂದು ಛಾಂದೋಗ್ಯ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಸ್ವರಗಳೆಂದರೇನು? ಅವು ಎಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಏಳುತ್ತದೆ.

ಜೀವಾತ್ಮನು ವಸ್ತುಜ್ಞಾನವನ್ನು ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡುವ ಬುದ್ಧಿಯೊಡನೆ ಸೇರಿ ಸಂಕಲ್ಪ-ವಿಕಲ್ಪಗಳನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುವುದು. ಮನಸ್ಸು ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಜಠರಾಗ್ನಿಯನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಅಗ್ನಿ ಪ್ರಾಣವಾಯುವನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಹೃದಯಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ ಶ್ವಾಸನಾದ, ಘೋಷ ಮೊದಲಾದ ಹನ್ನೆರಡು ಬಾಹ್ಯ ಹಾಗೂ ಸ್ಪೃಷ್ಟ, ಈಶತ್ಸ್ಪೃಷ್ಟ ಮೊದಲಾದ ನಾಲ್ಕು ಆಭ್ಯಂತರ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಂದ, ಎದೆ ಕಂಠ ಮೊದಲಾದ ವಾಗ್ದಾರ್ವಗಳನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಆ ಸ್ಥಾನಗಳ ತೆರೆಯುವಿಕೆ, ಅರೆ-ತೆರೆಯುವಿಕೆಗಳ ಮೂಲಕ ವಿವಿಧ ಧ್ವನಿಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವುವು.^೪ ಪ್ರಾಣವಾಯುವಿನ, ಅಕ್ಷರಗಳ ಹುಟ್ಟುಸ್ಥಾನಗಳ ಸ್ವರ್ಪರೂಪ ಸಂಚಾರವು, ಶಬ್ದರೂಪವನ್ನು ತಳೆಯುವುದು.^೫ ಅವೇ ಸ್ವರಗಳು. ಇವು ಸ್ವತಃ ತಮ್ಮಿಂದ ತಾವೇ ಬೆಳಗುತ್ತವೆ ಹಾಗೂ ಜೀವಿಗಳನ್ನು ರಂಜಿಸುತ್ತವೆ.^೬

೧ ಅಗ್ನೇ-ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಒಸಗ್ನಾ ಇ ಎಂದು ಬದಲಾಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು.
೨ ಪದವನ್ನು ಒಡೆಯುವುದು ಉದಾ: ವೀತಯೇ ಎಂದಿದ್ದರೆ ವೋ ಇ ತೋ ಯಾಽಽ ಇ ಎಂದು ವಿಭಜಿಸುವುದು.

೩ 'ಕಾ ಸಾಮೋ ಗತಿರಿತಿ ಸರ ಇತಿ.' (ಛಾಂ.ಉ. ೧.೮.೯)

೪ 'ಸರತಿ ಗಚ್ಛತಿ ಇತಿ ಸರಃ'

೫ 'ಸ್ವರಂತಿ ಶಬ್ದಾಯಂತೇ'

೬ 'ಸ್ವಯಂ ರಾಜತೇ ಇತಿ ಸ್ವರಃ'

ಸ್ವರ ಎಂದರೆ ಪ್ರಾಣ (ವಾಯು). ಇದು ಒಳಗೆ ಅವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದ್ದ ಅನಾಹತನಾದವು ಶಬ್ದರೂಪ ತಳೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು. ಪ್ರಾಣದ ಈ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅಕಾರಾದಿ ವರ್ಣಗಳು ಹೊಂದಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಉದಾತ್ತ ಅನುದಾತ್ತಾದಿಗಳೂ ಈ ಧರ್ಮದೊಡಗೂಡಿದ ಅಕಾರಾದಿ ಸ್ವರಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಶಬ್ದರೂಪ ತಳೆಯುವ ವ್ಯಂಜನಾದಿಗಳೂ ಸ್ವರಗಳೇ ಆಗುತ್ತವೆ. ಉದಾತ್ತಕ್ಕೆ ಮೂರ್ಧವೂ, ಅನುದಾತ್ತಕ್ಕೆ ಹೃದಯವೂ ಸ್ವರಿತಕ್ಕೆ ಕರ್ಣಮೂಲವೂ, ಪ್ರಚಯಕ್ಕೆ ಕಂಠ, ತಾಲು ಮೊದಲಾದ ವರ್ಣೋತ್ತಮಿ ಸ್ಥಾನಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಮುಖವೂ ಸ್ಥಾನಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ಸ್ವರಭೇದಗಳು: ಶಬ್ದಗಳು ಹುಟ್ಟುವ ಸ್ಥಾನಗಳಾದ ಕಂಠ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಮೇಲ್ಭಾಗವನ್ನು ಪ್ರಾಣವಾಯುವು ಸ್ಪರ್ಶಿಸಿದಾಗ ಹೊರಹೊಮ್ಮುವ ಸ್ವರ 'ಉದಾತ್ತ'.^೭ ಎತ್ತರದ ಮೇಲು ಧ್ವನಿಯ ಉಚ್ಚಾರ ಇದರದು. ಅಕ್ಷರಗಳ ಹುಟ್ಟುಸ್ಥಾನಗಳ ಶಿಥಿಲತೆಯಿಂದ ಆ ಜಾಗಗಳು ಹೆಚ್ಚು ವಿಸ್ತಾರಗೊಂಡಾಗ ಮೆದುವಾದ ಪ್ರಾಣವಾಯುವಿನ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಸ್ವರ 'ಅನುದಾತ್ತ'.^೮ ಉದಾತ್ತ, ಅನುದಾತ್ತ ಸ್ವರಗಳ ಸಮ್ಮೇಳದಿಂದ ಉಚ್ಚರಿತವಾಗುವ ಸ್ವರ 'ಸ್ವರಿತ'.^೯ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸ್ವರಿತದ ನಂತರ ಬರುವ ಉದಾತ್ತ ಅಥವಾ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸ್ವರಿತದ ಪೂರ್ವ ಸ್ವರಿತದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚರಿತವಾಗುವ ಅನುದಾತ್ತವು ಕಂಪಿತವಾಗಿ ಉಚ್ಚರಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು 'ಕಂಪ' ಸ್ವರ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಉದಾತ್ತ ಅನುದಾತ್ತಗಳ ಮಧ್ಯದ ಒಂದರಿಂದ ಮತ್ತೊಂದರಡೆಗೆ ಸಾಗುವ ಸಾಧಾರ ಶ್ರುತಿ 'ಸ್ವಾರ' ಎನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಉದಾತ್ತಕ್ಕೆ ಸ್ವರವು ಪರವಾದಾಗ ಸ್ವರಿತದ ಮುಂದೆ ಸ್ವರಿತವೇ ಬಂದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ವಾಯುವಿನ ಸ್ಪರ್ಶ ಅತ್ಯಂತ ಶಿಥಿಲವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು 'ಪ್ರಚಯ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಮುಂದಿರುವ ಪ್ರಚಯಸ್ವರದ ಕಾರಣ ಸ್ವರಿತವು ನಾಶವಾದರೆ ಅದನ್ನು 'ನಿಪಾತ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಅನಾಹತ ನಾದದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡ ಈ ಸ್ವರಗಳು ಪ್ರಪಂಚಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಉದಾತ್ತಾದಿ ತರಂಗರೂಪದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗುತ್ತಾ ಸಾಗುತ್ತವೆ. ಉದಾತ್ತದಲ್ಲಿ ನಿಷಾದ-ಗಾಂಧಾರಗಳೂ, ಅನುದಾತ್ತದಲ್ಲಿ ಋಷಭ-ಧೈವತಗಳೂ ಸ್ವರಿತದಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ಸ್ವರಗಳೂ ಲೀನವಾಗುತ್ತವೆ ಎಂದು ಯಾಸ್ಮ ಶಿಕ್ಷಾ (೧-೨) ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಉದಾತ್ತಾದಿಸ್ವರಗಳ ಹುಟ್ಟುಸ್ಥಾನಗಳೇ ನಿಷಾದಾದಿ ಸ್ವರಗಳ ಹುಟ್ಟುಸ್ಥಾನವೂ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಕಂಠದಿಂದ ಷಡ್ಜವೂ ಶಿರಸ್ಸಿನಿಂದ (ಮೂರ್ಧ) ಋಷಭವೂ ಅನುನಾಸಿಕದಿಂದ ಗಾಂಧಾರವೂ, ಎದೆಯಿಂದ ಮಧ್ಯಮವೂ, ಉರ, ಶಿರ, ಕಂಠಗಳಿಂದ ಪಂಚಮವೂ, ಲಲಾಟದಿಂದ ಧೈವತವೂ ಸರ್ವಸಂಧಿಯಿಂದ

ನಿಷಾದವೂ ವ್ಯಕ್ತಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ — ಎಂದು ನಾರದೀಯ ಶಿಕ್ಷಾ (೧.೫.೬-೭) ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಸ್ವರಗುಣಗಳು: ಸ್ವರಗಳ ವಿವಿಧ ಸಮ್ಮೇಳದಿಂದಾಗುವ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಭಾವಾಭಿವ್ಯಂಜಕ ಪರತತ್ವದಲ್ಲಿನ ರಕ್ತಿ (ಪ್ರೀತಿ, ಅಂಟು) 'ರಕ್ತಂ'. ಸ್ವರ ಶ್ರುತಿ ಭಂದ ಪಾದಾಕ್ಷರಗಳ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಗುಣ 'ಪೂರ್ಣ'. ಕಂಠದಲ್ಲಿರುವ ಸ್ವರವನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಎತ್ತರಿಸುತ್ತಾ ಶಿರಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುವುದು 'ಅಲಂಕೃತ'. ಗದ್ಗದತೆ ಇಲ್ಲದೆ ಶಂಕಾರಹಿತವಾದ ಶಾಂತವಾದ ಸ್ವರಗಳ ಉಚ್ಚಾರ 'ಪ್ರಸನ್ನ'. ಪದ-ಪದಾರ್ಥ, ಪ್ರಕೃತಿ-ಪ್ರತ್ಯಯ, ಆಗಮ-ಲೋಪ, ಧಾತು ನಿಪಾತ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಸುಸ್ಪಷ್ಟ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ 'ವ್ಯಕ್ತ'. ಸ್ವರಗಳನ್ನು ತಾರಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚರಿಸುವುದು 'ವಿಕೃಷ್ಟ'. ನಿಧಾನ ವೇಗ ಮೊದಲಾದ ದೋಷಗಳಿಲ್ಲದ ಹ್ರಸ್ವದೀರ್ಘ ಪುನಃ ಸ್ವರಗಳ ಕಾಲನಿಯಮಾನುಗುಣ ಉಚ್ಚಾರಣೆ 'ಶಕ್ಷು'. ಸ್ವರಗಳ ವಿರಳಿತಗಳು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶವಾಗಿರುವುದು 'ಸಮ'. ಪದ ವರ್ಣ ಸ್ವರ ಅವೃತ್ತ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಕೋಮಲವಾಗಿ ಮೃದುವಾಗಿ ಉಚ್ಚರಿಸುವುದು 'ಸುಕುಮಾರ'. ಸ್ವರಗಳ ಸಹಜ ಲಲಿತತೆಗನುಗುಣವಾದ ಈ ಗುಣಗಳು ಸ್ವರಗಳಲ್ಲಿ ರಂಜಕತೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುವು.

ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿರುವ ಉದಾತ್ತಾದಿ ಸಪ್ತವಿಧ ಸ್ವರ ಉಚ್ಚಾರ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು 'ರಕ್ತಾ'ದಿ ಹತ್ತು ಗೇಯಗುಣಗಳೊಡನೆ ಯೋಜಿಸಿ ಗಾನಮಾಡುವುದನ್ನು ಸಾಧಕನು ವಿಶಿಷ್ಟಸಾಧನೆಯಿಂದ ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಸಾಮಗಾನದಲ್ಲಿ ಈ ಸ್ವರಗಳನ್ನು ಕೃಷ್ಣ ಪ್ರಥಮಾ ದ್ವಿತೀಯಾ ತೃತೀಯಾ, ಚತುರ್ಥೀ ಮಂದ್ರ, ಅತಿಸ್ವಾರ್ಯ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಇವು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಪಂಚಮ ಮಧ್ಯಮ ಗಾಂಧಾರ ಋಷಭ ಷಡ್ಜ ನಿಷಾದ ಧೈವತ ಸ್ವರಗಳಿಗೆ ಸಂವಾದಿಯಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಇವು ಶೃಂಗಾರ, ಹಾಸ್ಯ, ಕರುಣ ಮತ್ತು ಶಾಂತ, ವೀರ, ರೌದ್ರ ಹಾಗೂ ಅದ್ಭುತ, ಬೀಭತ್ಸ ರಸಗಳ ದ್ಯೋತಕಗಳೂ ಆಗಿವೆ.

ಸಾಮವೇದದ ಸ್ವರ ಹಾಗೂ ಸಂಗೀತದ ಸ್ವರಗಳ ಸಂಬಂಧ: ಸಾಮವೇದದ ಸ್ವರಗಳು ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಸಂವಾದಿಯಾದ ಗಾಂಧರ್ವವೇದ ಎನ್ನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಭಾರತೀಯ ಸಂಗೀತದ ಷಡ್ಜಾದಿ ಸ್ವರಗಳ ನಡುವೆ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ನಾರದೀಯ ಶಿಕ್ಷಾ (೧.೫. ೧-೨) ಹೀಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ: ಸಾಮವೇದದ ಸ್ವರಿತ ಉದಾತ್ತ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದ್ದಾಗ - ಪಂಚಮ, ಕೋಗಿಲೆಯ ಕೂಗಿಗೆ ಸಮಾನವಾದುದು. ಅದೇ ಸ್ವರಿತ ಅನುದಾತ್ತ ಸ್ವರವನ್ನು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಹೊಂದಿದ್ದಾಗ ಮಧ್ಯಮ, ಕ್ರೌಂಚ ಪಕ್ಷಿಯ ಕ್ರೇಂಕಾರದಂತೆ ಸ್ವರವಾಗುವುದು. ಕೇವಲ ಉದಾತ್ತ ಸ್ವರವು ಗಾಂಧಾರ - ಆಡಿನ ಧ್ವನಿಯ ಹೋಲಿಕೆಯುಳ್ಳದ್ದು. ಅನುದಾತ್ತವು- ಋಷಭ (ರಿ), ವೃಷಭದ ಕೂಗಿಗೆ ಸಮಾನವಾದುದು. ಈ ಅನುದಾತ್ತವು ಅನುದಾತ್ತತರ (ಪೂರ್ಣ ತಗ್ಗಿನ ಶ್ರುತಿ)ವಾದಾಗ ಷಡ್ಜ - ನವಿಲಿನ

೭. ಉಚ್ಚೈರುದಾತ್ತಃ |

೮. ನೀಚೈರನುದಾತ್ತಃ |

೯. ಸಮಾಹಾರಃ ಸ್ವರಿತಃ |

ಧ್ವನಿಯನ್ನೂ, ಉದಾತ್ತ ಸ್ವರವು ಉದಾತ್ತತರವಾದಾಗ ದೈವತ -ಕುದುರೆಯ ಧ್ವನಿಯನ್ನೂ, ಸ್ವರಿತವು ಸ್ವರಿತತರವಾಗಿ ಉದಾತ್ತ ಶ್ರುತಿಯ ಕಂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾಗ ನಿಷಾದ - ಆನೆಯ ಘೀಳಿ ಡುವಿಕೆಯ ಧ್ವನಿಯನ್ನೂ ಹೋಲುವುವು.

ಸಾಮವೇದದ ಸ್ವರಗಳೂ ಸಂಗೀತದ ಸ್ವರಗಳೂ ಪಶುಪಕ್ಷಿಗಳ ಧ್ವನಿಗೆ ಸಂವಾದಿಯಾಗಿರುವುದನ್ನು **ಋಗ್ವೇದದ (೨.೪೩. ೧-೩)** ಮಂತ್ರಗಳು ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಸಾಮಗಾಯಕನ ಗಾನವನ್ನು ವಿವಿಧ ಹಕ್ಕಿಗಳು ಅನುಕರಿಸುವುವು. ೧) ಸಾಮಗಾಯಕನ ಗಾಯತ್ರಿಯಂತೆ ಕಪಿಂಜಲ ಹಕ್ಕಿಯು ಉದಾತ್ತ ಅನುದಾತ್ತ (ಋಷಭ ಗಾಂಧಾರ) ಸ್ವರಗಳನ್ನು ಉಲಿಯುತ್ತಿದೆ. ೨) ಶಾಕುಂತಿಕ ಪಕ್ಷಿಯು ಉದಾತ್ತವು ಸಾಮವನ್ನು ಗಾನಮಾಡುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ೩) 'ಓ ಪಕ್ಷಿಯೆ ನಿನ್ನ ಕೂಗು ಉದಾತ್ತ ಪ್ರಧಾನ ಸ್ವರಿತದ ಪಂಚಮಸ್ವರದಂತೆ ಮಂಗಳಮಯವಾಗಲಿ' — ಇತ್ಯಾದಿ.

ಭಾರತೀಯ ಸಂಗೀತ: ಈ ಎಲ್ಲಾ ಅಂಶಗಳನ್ನೂ ಗಮನಿಸಿದಾಗ, **ಗಾಂಧರ್ವವೇದ** ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ, ಶ್ರುತಿಯನ್ನು ತಾಯಿ, ಲಯವನ್ನು ತಂದೆ (ಶ್ರುತಿರ್ಮಾತಾ ಲಯಃ ಪಿತಾ) ಯಾಗಿ ಹೊಂದಿರುವ, ಭಾರತೀಯ ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಸಾಮವೇದವೇ ಮೂಲಸ್ರೋತವಾಗಿದೆ ಎಂಬಂಶ ವಿಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ನಾಕಾರಂ ಪ್ರಾಣಾನಾಮಾನಂ ದಕಾರಮನಲಂ ವಿದುಃ |

ಜಾತಃ ಪ್ರಾಣಾಗ್ನಿ ಸಂಯೋಗಾತ್ತೇನ ನಾದೋಽಭಿಧೀಯತೇ ||

—ಎಂಬಂತೆ ಪ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿಗಳ ಸಂಯೋಗವೇ ನಾದದ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣ. ಈ ನಾದವೇ ಗೀತ, ಸ್ವರ, ರಾಗ, ನೃತ್ಯಗಳಿಗೆ ಮೂಲ. ಈ ನಾದವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸಂಗೀತ ಎನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಗೀತ ವಾದ್ಯ ನೃತ್ಯಗಳಿಗೆ ಅಸ್ತಿತ್ವವೇ ಇಲ್ಲ ಎಂದು 'ಸಂಗೀತ ರತ್ನಾಕರ' ದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ನಾದವೂ ವೇದದ ಸ್ವರಗಳಂತೆ; ಆತ್ಮದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾದ ಮನಸ್ಸು ನಾಭಿಯಲ್ಲಿರುವ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಅದರಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾದ ವಾಯು ನಾಭಿ, ಹೃದಯ, ಕಂಠ, ಮೂರ್ಧಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ಸಾಗುವಾಗ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಇದು ಆಹತ, ಅನಾಹತ ಎಂದು ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿದೆ. ದೀರ್ಘವಾದ ಘಂಟಾನಾದದಂತೆ ಅನಾಹತ ನಾದವು ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಅಂತರಂಗದೊಳಗೆ ತೈಲಧಾರೆಯಂತೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಸಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಪ್ರಣವನಾದ, ನಿತ್ಯನಿರ್ವಿಕಲ್ಪ ನಿರಂಜನ ಜ್ಯೋತಿರೂಪ ಪರತತ್ವದ ಪ್ರತೀಕ. ಈ ನಾದವೇ ಕಂಠ ಆದಿ ವರ್ಣಗಳ ಹುಟ್ಟು ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಬಡಿದಾಗ (ಆಹತ) ಷಡ್ವ ಋಷಭಾದಿ ಸ್ವರಗಳಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ.

ಷಡ್ವಾದಿ ಸ್ವರಗಳು: ಉರ, ಕಂಠ, ನಾಸ, ತಾಲು, ಜಿಹ್ವೆ, ದಂತ — ಈ ಆರೂ ಅಂಗಗಳ ಸಂಗದಿಂದ ಹುಟ್ಟುವುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಷಟ್+ಜ, 'ಷಡ್ವ' ಎಂದು ಹೆಸರು. 'ಋಷಭ'ವು ನಾಭಿಮೂಲ

ದಿಂದ ಮೇಲ್ಮುಖವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸತೊಡಗಿದ ವಾಯುವು ಕಂಠ, ನೆತ್ತಿಗಳಿಗೆ ಬಡಿದಾಗ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಗಾಂಧಾರ ಮಧ್ಯಮಾದಿ ಸ್ವರಗಳು ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿರುವ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ ತಳೆಯುತ್ತವೆ ಎಂದು ಸಂಗೀತ ಶಾಸ್ತ್ರಗ್ರಂಥಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ.

ಅನೇಕ ಶ್ರುತಿಗಳೊಡಗೂಡಿದ ಈ ಸಪ್ತಸ್ವರಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಬಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೆರೆತು, ಮನಸ್ಸನ್ನು ರಂಜಿಸುವ ಅನೇಕ ವಿಧ ರಾಗಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಇವು ರಾಗದ ರೂಪ ತಳೆಯಲು ಗ್ರಹ, ಅಂಶ, ಮಂದ್ರ, ತಾರ, ನ್ಯಾಸ, ಅಪನ್ಯಾಸ, ಸನ್ಯಾಸ, ವಿನ್ಯಾಸ, ಬಹು, ಅಲ್ಪ ಎಂಬ ಹತ್ತು ಅಂಶಗಳು ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿರುತ್ತವೆ ಎಂದು ಭರತ, ನಾರದ, ವೇಂಕಟಮುಖಿ (ಚತುರ್ದಂಡಿ ಪ್ರಕಾಶಿಕಾ) ಮೊದಲಾದ ಸಂಗೀತ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ರಾಗದ ಮೊದಲ ಸ್ವರ (ಸ) ಗ್ರಹ, ರಾಗ ರಂಜಕವಾಗಲು ಸಹಕರಿಸುವ ಜೀವಸ್ವರ ಅಂಶ, ತಗ್ಗುಸ್ವರ ಮಂದ್ರ, ಉಚ್ಚಸ್ವರ ತಾರ, ರಾಗ ಮುಕ್ತಾಯ ಗೊಳಿಸುವ ಸ್ವರ ನ್ಯಾಸ, ರಾಗ ಹಾಡುವಾಗ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸುವ ಸ್ವರ ಅಪನ್ಯಾಸ (ಮ ಪ ಧ ಇತ್ಯಾದಿ), ರಾಗ ಸಂಬಂಧ ಸ್ವರಗಳ ಖಂಡ ವಿನ್ಯಾಸ, ಸನ್ಯಾಸ, ರಾಗದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಸ್ವರ ಬಹು, ಉಪಯೋಗಿಸದೆ ಇದ್ದರೆ ಅಲ್ಪ. ಈ ಸ್ವರಗಳು ಮತ್ತೆ ವಾದಿ, ಸಂವಾದಿ, ಅನುವಾದಿ, ವಿವಾದಿ ಎಂದು ನಾಲ್ಕು ಬಗೆ. ವಾದಿಸ್ವರವು ರಾಜನಂತೆ, ಆ ರಾಗದ ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಬರುವ ಸ್ವರ. ಸಂವಾದಿ ಮಂತ್ರಿಯಂತೆ ವಾದಿಗೆ ಸಹಾಯಕ. ವಿವಾದಿ ಕಿವಿಗೆ ಇಂಪು ಕೊಡದ ಶುದ್ಧಗಾಂಧಾರಾದಿ. ಅನುವಾದಿ ವಾದಿಗೆ ಸಹಾಯಕ ಅಥವಾ ಸೇವಕನಂತೆ ಇರುವುದು.

ಈ ಎಲ್ಲಾ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಮನನ ಮಾಡಿದಾಗ ಸಾಮವೇದವನ್ನು ಗಾನಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಅನುಸರಿಸುವ ತಾಂತ್ರಿಕ ವಿಧಾನ ಸಂಗೀತದಲ್ಲೂ ಇದೆ ಎಂದು ದೃಢಪಡುತ್ತದೆ.

ಸಂಗೀತ ಪ್ರಭೇದ : ಸಂಗೀತವು ಮಾರ್ಗೀ, ದೇಶೀ ಎಂದು ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿದೆ. ಯಾವುದನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನು ಉಪದೇಶಿಸಿದನೋ, ಭರತಮುನಿ ಶಿವನ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಗಾನಕಲೆಯನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನೋ ಅದು ಮಾರ್ಗೀ ಇದನ್ನು ಆರ್ಚಿಕ

೧೦ ಗೀತಂ ವಾದ್ಯಂ ಚ ನೃತ್ಯಂ ಚ ತ್ರಯಂ ಸಂಗೀತಮುಚ್ಯತೇ |

ಜನವರಿ 2018 ಭಾಗ ೧ : ಭಾರತೀಯ ಸಂಗೀತ

(ಋಗ್ವೇದೋಕ್ತ ಮಂತ್ರಗಳ ಗಾಯಕ) ಗಾಧಿಸ್ಥ (ಸ್ತುತಿರೂಪ ಮಂತ್ರಗಳ ಗಾಯಕ) ಹಾಗೂ ಸಾಮಗಾಯಕರು ಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಮುಕ್ತಿದಾಯಕವಾದುದು. ಆಯಾ ಸ್ಥಳೀಯ ರೀತಿಗನು ಗುಣವಾಗಿ ದೇಶದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಲೋಕರಂಜನೆಗಾಗಿ ಗಾನ ಮಾಡುವುದು ದೇಶೀ ಎಂದು 'ಸಂಗೀತ ಸುಧಾಕರ'ಕಾರರು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಪ್ರಭೇದವೂ ವೇದ ಮತ್ತು ಸಂಗೀತಗಳ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸುಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತವಾದ್ಯಪ್ರಭೇದಗಳಾದ ತತ, ಸುಷಿರ, ಆನಂದ ವಾದ್ಯಗಳ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿವೆ: ^{೧೧} ವೀಣೆ, ವೀಣೆಯಂತಹ 'ತೂನಭ' ಎಂಬ ವಾದ್ಯ, ಕೊಳಲು, ಕೊಳಲಿನಂತಹ 'ಕರ್ಕರೀ' ಎಂಬ ಗಾಳಿ ವಾದ್ಯ, ಗರ್ಗರ, ದುಂದುಭಿ, ರಣಭೇರಿ, ಹಿಂಗಾ ಮೊದಲಾದ ವಾದ್ಯಗಳ ಉಲ್ಲೇಖ, ಅವುಗಳನ್ನು ನುಡಿಸುವವರ ಉಲ್ಲೇಖ ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಉಪಸಂಹಾರ: ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಸಮರ್ಥಿಸುವ ಯಾವುದಾದರೂ ವ್ಯಕ್ತಿ, ವಸ್ತು, ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಆಸರೆಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅಲುಗಾಡದಂತೆ ಅಲ್ಲೇ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನೆಲೆ ನಿಲ್ಲಿಸುವುದು ಉಪಾಸನೆ. ಇಂತಹ ಉಪಾಸನೆ ಅಂತರಂಗ ಬಹಿರಂಗಗಳನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಿ ಜ್ಞಾನ-ಭಕ್ತಿಗಳು ಉಂಟಾಗಲು, ಪರತತ್ತ್ವ ಪ್ರಕಟಗೊಳ್ಳಲು ಉಪಕರಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಗಾನವು ಜ್ಞಾನರೂಪದ ಗಾನೋಪಾಸನೆ. ಸಂಗೀತ, ಭಕ್ತಿ ರೂಪದ ಗಾನೋಪಾಸನೆ. 'ಮೋಕ್ಷಮುಗಲದಾ', 'ಸಂಗೀತ ಜ್ಞಾನಮು', 'ರಾಗಸುಧಾರಸ' ಮೊದಲಾದ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ತ್ಯಾಗರಾಜರು ಇದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀ ಮಧುಸೂದನ ಸರಸ್ವತಿಗಳು ತಮ್ಮ 'ಅದ್ವೈತಸಿದ್ಧಿ' ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ, "ಭಗವಾನ್ ಭರತರು ರಚಿಸಿರುವ ಗಾಂಧರ್ವವೇದವು ಗೀತ, ವಾದ್ಯಾದಿ ಅನೇಕ ವಿಧ ಉಪಾಸನೆಯ ರೂಪವಾಗಿದೆ. ಇದರ ಮೂಲಕ ಇಷ್ಟದೇವತೆಯನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿ ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಿ, ತನ್ಮೂಲಕ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿ ಮೊದಲಾದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದೇ ಗಾಂಧರ್ವ ವೇದದ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಿದೆ." ^{೧೨} ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಛಾಂದೋಗ್ಯ ಉಪನಿಷತ್ತು ಸಾಮದ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾ ಸಾಮಗಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವ, ಶಬ್ದವೃತ್ತತ್ತಿ ಅರ್ಥವಿವರಣೆ ಇಲ್ಲದ ಹಾಲು, ಇ, ಹಾಳ, ಊ, ಔಹೋಯಿ ಮೊದಲಾದ ಹದಿಮೂರು ಸ್ತೋಭಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಸ್ತೋಭಗಳನ್ನು ಪುಲ್ಲ ಅಥವಾ ಪುಷ್ಪ ಎಂದೂ ಕರೆಯುವರು. ಕೊಂಬೆಯಲ್ಲಿ ಹೂವು ಅರಳುವಂತೆ ವೇದದ ಪದ

ಗಳು ಇವುಗಳ ಜೋಡಣೆಯಿಂದ ವಿಕಾಸಗೊಂಡು ರಸ-ಭಾವ ಪೂರ್ಣಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲದ ತ, ನ, ರಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ರಾಗ ವಿಸ್ತರಿಸುವುದು ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲೇ. ಸಾಮಗಾನ ಮಾಡುವವನು ಸ್ತೋಭಗಳ ಅರ್ಥಾನುಸಂಧಾನದೊಡನೆ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಿ ಮುಕ್ತಾತ್ಮನಾಗಬೇಕೆಂದೂ, ಪರತತ್ತ್ವದೊಡನೆ ಲೀನನಾಗಬೇಕೆಂದೂ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ಹಾ ಉ ಎಂದರೆ ಈ ಲೋಕ. ಮಡಕೆಯೊಂದನ್ನು ಎಲ್ಲಾದರೂ, ಯಾವಾಗಲಾದರೂ, ಹೇಗಾಗಲಿ (ಒಂದು ತುಂಡು ಎಂಬಂತೆ) ಕಂಡರೂ ಅದರ ಮೂಲವಾದ ಮಣ್ಣು ದರ್ಶಕನ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಬರುವುದೋ ಹಾಗೆ ಹಾ, ಉ ಎಂಬ ಸ್ತೋಭದ ಗಾನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಗಾಯಕನು ಈ ಲೋಕ, ಈ ಲೋಕಗಳ ಸಮಸ್ತ ಚರಾಚರಾದಿ ಮತ್ತು ಆ ಎಲ್ಲದಕ್ಕೂ ಕಾರಣನಾದ ಆಧಾರನಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಭಾವಿಸಬೇಕು ಎನ್ನುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ಪರತತ್ತ್ವ ಮೂಲದಿಂದ ಹೊರಟು ಪರತತ್ತ್ವದ ಮೂಲಕೇಂದ್ರದಲ್ಲೇ ಲೀನವಾಗುವ ಉಪಾಸನಾತ್ಮಕ ಜ್ಞಾನಭಕ್ತಿ ಪೂರ್ಣ ಸಾಮಗಾನವು ಯಾವ ಸ್ವರ, ಲಯ, ಕಂಪಾದಿ ಗೀತ ಸಾಧನಗಳೊಂದಿಗೆ ವಿಕಾಸಗೊಂಡಿದೆಯೋ, ಅದೇ ನಾದ, ಸ್ವರ, ಲಯಗಳನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಭಾರತೀಯ ಸಂಗೀತ ಕಲೆಯೂ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ವಿಕಾಸಗೊಂಡಿದೆ. ರಂಜನೀಯ ಭಾವ, ರಾಗ, ತಾಳ, ಮೇಳಗಳಿಂದ ಭಕ್ತಿ ಚೋದಕವಾಗಿ ಭಗವತ್ಸಾನ್ನಿದ್ಯ ಸಾಯುಜ್ಯದಾಯಕವಾಗಿದೆ. *

ವೀಣಾ ಬಾಬಾ - ಪರ್ವತೀಕರ್ ಮಹಾರಾಜ್

'ವೀಣಾ ಬಾಬಾ' ಎಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಶ್ರೀ ದತ್ತಾತ್ರೇಯ ರಾಮರಾವ್ ಪರ್ವತೀಕರ್ ಮಹಾರಾಜರು ನಾದಯೋಗಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಬಾಗಲಕೋಟೆಯ ಬಾದಾಮಿ ಸಮೀಪದ ಗುಳೇದಗುಡ್ಡದಲ್ಲಿ ೧೯೧೬ರಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಅವರು ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳಾಗಿ ಹಿಮಾಲಯದ ಬದರೀನಾಥ ದೇವಾಲಯದ ಬಳಿ ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಿಂದೂಸ್ತಾನಿ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಗೀತವನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ್ದ ಅವರು ರುದ್ರವೀಣೆ ನುಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಣಾತರಾಗಿದ್ದರು. ಸಿತಾರ್, ವಿಚಿತ್ರವೀಣೆ, ಸ್ವರ ಮಂಡಲಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಅವರು ನುಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಂಗೀತದ ಮೂಲಕ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯನ್ನು ಜನರ ಕಡೆಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವುದೇ ಅವರ ಪ್ರಧಾನ ಧ್ಯೇಯವಾಗಿತ್ತು. ೧೯೫೦ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೃಷೀಕೇಶದಲ್ಲಿ 'ನಾದಯೋಗ ಶಾಲೆ'ಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಅವರು ಭಾರತದಾದ್ಯಂತ ಅನೇಕ ಸಂಗೀತ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ೧೯೭೫ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ 'ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿ ಮಿಷನ್' ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಬಹಳ ದೊಡ್ಡ ತಪಸ್ವಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಅವರು ಹೆಚ್ಚು ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ೧೯೯೦ರಲ್ಲಿ ಮಹಾಸಮಾಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದರು.

^{೧೧} ಋಗ್ವೇದ (೮.೬೯.೯, ೨.೪೩.೩, ೧೦.೧೩೫.೭),

ತೈತ್ತಿರೀಯ ಸಂಹಿತೆ (೧.೫.೯, ೩೦)

^{೧೨} ಸತ್ತಶುದ್ಧಿಕರತೇನ ವಸ್ತುತತ್ತ್ವಾ ವಭಾಸಕತ್ವಾತ್ ಜ್ಞಾನಭಕ್ತಿ ಉಪಕಾರೀಣಿ |

^{೧೩} ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧ್ಯಾದಿಶ್ಚ ಗಾಂಧರ್ವ ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಸ್ಯ ಪ್ರಯೋಜನಮ್